

2 De theorie van het Dalton Plan

Parkhurst was door en door pragmatisch. Ze ontwikkelde haar daltononderwijs als lerares in de praktijk. Het Dalton Plan was zo goed als klaar in 1911, 1912, *praktisch* klaar. De theorie kwam pas later. Begin jaren twintig presenteerde Parkhurst de theorie van het Dalton Plan. Ze schreef zes artikelen in *Times Educational Supplement* (voortaan *TES*) en het boek *Education on the Dalton Plan* (voortaan *EDP*). De serie artikelen kwam eerst. Het boek is een uitgebreide en verbeterde versie ervan. Voor de theoretische verantwoording heeft Parkhurst weinig ruimte nodig. De teksten in de artikelen en het boek zijn grotendeels beschrijvingen van de praktische aspecten van het Dalton Plan, bijvoorbeeld van de 'assignments' en de 'graphs'.⁴⁵

We bespreken de theorie op drie manieren. In dit hoofdstuk kenschetsen we de theorie op basis van Parkhursts eigen beschrijving in *EDP* en *TES*. In de volgende hoofdstukken vergelijken we de theorie van Parkhurst met theorieën van de auteurs die haar, naar haar eigen zeggen, beïnvloed hebben. Aanknepend bij dit alles en erdoor geïnformeerd karakteriseren we de theorie van het Dalton Plan opnieuw (hoofdstukken 9 en 10).

Om de efficiency

Het Dalton Plan is als benadering van onderwijsvernieuwing betrekkelijk bescheiden. Wat Parkhurst betreft, hoeft het alleen maar een "efficiency measure" te zijn: "a simple and economic reorganization of the school".⁴⁶ De wereld hoeft niet verbeterd te worden, het kind hoeft niet gered, bestaande leerplannen hoeven niet op de kop, traditionele vakken hoeven niet overboord. Het Dalton Plan wil het gangbare schoolse leren doelmatiger maken. Het gaat om efficiënter onderwijs. Niet meer dan dat. En niet minder dan dat.

Leren leven, werken en samenleven

Efficiency vooronderstelt duidelijkheid over het doel. Wat is volgens Parkhurst het doel van onderwijs? Zij vindt, net als veel anderen in haar tijd, dat het onderwijs een brede functie heeft. Het behoort kinderen en jeugdigen cultureel en moreel te vormen, zodat ze zelfredzaam en sociaal verantwoordelijk worden: geoefend in, gewend aan en voor-

bereid op leven, werken en samenleven. Dit vereist verwerving van kennis en vaardigheden die als de moeite waard en bruikbaar gelden, en ontwikkeling van verscheidene gewoonten en deugden, met name ijver en zorgvuldigheid, openheid en onafhankelijkheid en zorg om algemeen belang.⁴⁷

Net als anderen heeft Parkhurst er geen vertrouwen in dat het begin-twintigste-eeuwse onderwijs opgewassen is tegen die taak. Maar terwijl menigeen de oplossing vooral zoekt in herziening van de leerstof en het leerplan, vindt Parkhurst dat de ouderwetse vakken en vakinhouden het eigenlijke probleem niet zijn. Het probleem is in haar ogen de organisatie van het onderwijs. In elk geval kan door verbetering van organisatie al veel gewonnen worden. Eventuele tekortkomingen van het leerplan zijn te compenseren door andere verhoudingen, omgangswijzen, didactiek enzovoort in de school. Het leerplan hoeft niet zo nodig vernieuwd; organisatorische vernieuwing van het onderwijs is voldoende.

Recapitulerend: Het Dalton Plan is een "efficiency measure", een organisatorische hervorming om het onderwijs doelmatiger te maken met het oog op leren leven, leren werken en leren samenleven.

Vrije leerling en sociale school

Twee soorten hervorming kunnen de efficiency doorslaggevend verhogen: "liberation of the pupil" en "socialization of the school".⁴⁸ De leerling moet vrij worden en het schoolse leven moet sociaal worden. Vandaar: "freedom" en "interaction of group life" als de twee principes van het Dalton Plan; 'principes' in de betekenis van 'werkzame beginselen'.⁴⁹

Het traditionele onderwijs is, volgens Parkhurst, ondoelmatig doordat de leraar al het werk doet. Het is "ineffective --because the learner does not learn".⁵⁰ Het Dalton Plan doet hier iets aan. Het schept de voorwaarden voor leren, voor het leren van de leerlingen. het "creates conditions which enables ... the learner to learn".⁵¹ Vrijheid van de leerling ("freedom") en socialiteit van de school ("interaction of group life") zijn de belangrijkste condities. Het zijn de werkzame beginselen. Hoe werkt het dan? Hoe bevorderen vrijheid en socialiteit het leren van de leerling?

De werkzaamheid van vrijheid en socialiteit heeft te maken met drie relaties: (1) de relatie tussen vrijheid en ervaring, (2) de relatie tussen socialiteit en ervaring en (3) de relatie tussen ervaring en leren. We lichten dit alles toe en beginnen bij het laatste, de relatie tussen ervaring en leren.

Ervaring

Voor Parkhurst is leren praktisch hetzelfde als ervaren. Echt leren is ervaren. Er is niks leerzamer dan ervaring: "Experience is the best and indeed the only real teacher".⁵² In haar theoretische verantwoording van het Dalton Plan is de cruciale rol van ervaring in het leren de rode draad, zowel in de artikelen in *TES* als in de eerste twee hoofdstukken van *EDP*.

"It is by experience that we develop and our powers ripen and bear into fruition. Experience tries out the powers, tests the moral fibre, and corrects our practices; it shapes and tempers our thoughts, it makes us tolerant and at the same time versatile. It sharpens our judgment by making us stand off and view things from all angles; it reserves our sympathy without warping our judgment."⁵³

Parkhurst illustreert de leerzame werking van ervaring consequent met voorbeelden van leren leven, leren werken en leren samenleven. Ze maakt er geen geheim van waar haar prioriteiten liggen en wat ze van de school verlangt en verwacht.

In *TES* en *EDP* neemt ze bijvoorbeeld de nodige ruimte om de filosoof Emerson aan te halen waar hij vol bewondering vertelt over jonge stadse lefgozers, over hoe wereldwijs, handig en bijdehand ze zijn, *enkel en alleen door ervaring*.

"I like boys, the masters of the playground and the street ... There are no secrets from them, they know everything that befalls in the fire company, the merits of every engine and of every man at the brakes, how to work it, and are swift to try their hand on every part; so, too, the merits of every locomotive on the rails, and will coax the engineers to let them ride with him and pull the handles when it goes into the engine-house. They are there only for fun, and not knowing that they are at school, in the court-house, or the cattle show quite as much and more than they were, an hour ago, in the arithmetic class. They know truth from counterfeit as quick as the chemist does. They detect weakness in your eye and behaviour a week before you open your mouth, and have given you the benefit of their opinion quick as a wink. They make no mistakes, have no pedantry, but entire belief in experience."⁵⁴

Daar moet de school een voorbeeld aan nemen, volgens Parkhurst: "It is just that experience, individual and social, which the Dalton Laboratory Plan aspires to provide within the school walls." Niet door de leerlingen zonder meer hun gang te laten gaan of door het stadse vermaak in de school te brengen, maar door ervaring in de school te

brengen. Zoals kinderen en jeugdigen buiten school leren, zo moeten ze ook in school leren. Door ervaring.

Niet van het werk houden

De relatie tussen leren en ervaren zal helder zijn: ervaren doet leren. De relevantie ervan laat zich raden: willen we het leren op school bevorderen, zéker het leren leven, werken en samenleven, dan moeten we zorgen voor voldoende ervaring.

Hoe zorgen we voor voldoende ervaring? Niet door leerlingen passief te houden, niet door ze uit elkaar te houden, niet door ze op hun plaats te houden, niet door ze stil te houden, niet door ze lesjes uit het hoofd te laten leren, niet door ze lesjes te laten opzeggen. Natuurlijk niet.

In het traditionele onderwijs is voor leerlingen weinig te ondernemen, weinig te ontdekken, weinig te bewegen, weinig te beleven, weinig te doen enzovoort, dus weinig te ervaren en bijgevolg weinig te leren. Parkhurst vergelijkt in *TES* het traditionele onderwijs met een maaltijd die keurig opgediend wordt, maar waarvan de gast niks te eten krijgt:

"Imagine your surprise if someone prepared a meal for you, and then sat down and ate it before your eyes, not with the intent of denying you, but in order to prove to you how good a meal he deemed it and how much it could be enjoyed. You would be left hungry. Some schools persist in methods which only afford this kind of nourishment."⁵⁵

De leerling heeft er niks aan als hij niks kan ervaren, aldus Parkhurst. Hij steekt er niks van op en houdt er niks aan over. Later in *TES* komt het beeld terug bij de uitleg van de principes vrijheid en socialiteit:

"In a certain musical comedy, one scene portrayed a gentleman with several of his friends about to dine. All the friends were of different nationalities. The first course was served, but before they could even taste it the orchestra played the host's national anthem. Everyone stood, but when they were again seated they found the course had been removed. Another anthem was played with the coming of the second course, and in like fashion they were denied four courses. The host was presented with a bill for a meal which had been perfectly served, but which they had not been permitted to enjoy. I beg that this characteristic musical comedy procedure which plays too important a part in our schools, be removed from education."⁵⁶

Hoe verbeteren we het onderwijs? Door de leerlingen niet langer van het werk te houden. Dat wil zeggen: door ze niet langer de ervaring te ontzeggen.

De werkzaamheid van vrijheid en socialiteit

Het onderwijs laat zich verbeteren door voor ervaring te zorgen. Dan wordt het leerzamer met het oog op leren leven, werken en samenleven. En hoe zorgen we voor ervaring? Door "liberation of the pupil", dus vrijheid ("freedom"), en "socialization of the school", dus socialiteit ("interaction of group life"). De samenhang is gemakkelijk uit te leggen:

Vrijheid is de gelegenheid om het schoolwerk zelf te doen, om het zelf te organiseren (hoe, waar en wanneer) en om het op eigen tempo te doen, vooral ook om het ongestoord te doen, toegewijd en geconcentreerd. Welnu, zelf doen bewerkstelligt ervaring; écht zelf doen, dus op eigen manier, eigen moment, eigen initiatief en met toewijding. Zúlk zelf doen bewerkstelligt extra ervaring. Met andere woorden: vrijheid bewerkstelligt ervaring en ervaring bewerkstelligt leren. Ziedaar: de werkzaamheid van vrijheid.

Iets vergelijkbaars geldt voor socialiteit. Mogen leerlingen ongehinderd en ongedwongen met elkaar en met leraren omgaan en werken, in wisselende groepen, op wisselende plaatsen, met gevarieerde middelen en materialen, dan raken ze op verschillende manieren en meerdere momenten en bovendien op gelegener manieren en gelegener momenten in aanraking met elkaar, de leraren, de leerstof, de leermiddelen enzovoort. Dat bewerkstelligt frequenter, intensiever, gevarieerder, gemotiveerder en doeltreffender ondervinden, beleven, beproeven, waarnemen, bespreken en uitproberen dan in de oude ordening van rigide regelmaat en regels, vaste verhoudingen en groepen, eenzijdige en eentonige communicatie, uniformiteit, afzondering enzovoort. Dus er wordt meer ervaren. En bijgevolg meer geleerd. Ziedaar: de werkzaamheid van socialiteit.

Vrijheid en socialiteit zorgen samen voor onderwijs dat leerzaam is, écht leerzaam, dankzij ervaring. Bijvoorbeeld als volgt:

"Children learn, if we would believe it, just as men and women learn, by adjusting means to ends. What does a pupil do when given ... responsibility for the performance of such and such work? Instinctively he seeks the best way of achieving it. Then having decided, he proceeds to act upon that decision. Supposing his plan does not seem to fit his purpose, he discards it and tries another. Later on he may find it profitable to consult his fellow students engaged in a similar task. Discussion helps to clarify his ideas and also his plan of procedure. When he comes to the end the finished achievement takes on all the splendour of success. It embodies all he

has thought and felt and lived during the time it has taken to complete. This is real experience."⁵⁷

'Real experience' vereist ten eerste vrijheid, in deze aanhaling: verantwoordelijkheid voor het werk, en ten tweede socialiteit, in deze aanhaling: op eigen initiatief anderen mogen raadplegen.

Daltononderwijskenmerken als 'assignments', 'laboratories' en 'graphs' hebben als functie vrijheid en socialiteit mogelijk te maken.

De theorie resumerend in vijf stappen

Om de efficiency:

Het Dalton Plan is betrekkelijk bescheiden. Het wil een "efficiency measure" zijn: "a simple and economic reorganization of the school". De wereld hoeft niet verbeterd te worden, het kind hoeft niet gered, bestaande leerplannen hoeven niet op de kop, traditionele vakken hoeven niet overboord. Het Dalton Plan wil het gangbare schoolse leren doelmatiger maken. Het gaat om efficiënter onderwijs. Niet meer dan dat. En niet minder dan dat.

Met het oog op leren leven, werken en samenleven:

Efficiency vooronderstelt duidelijkheid over het doel. Wat is volgens Parkhurst het doel van onderwijs? Het behoort kinderen en jeugdigen cultureel en moreel te vormen, zodat ze zelfredzaam en sociaal verantwoordelijk worden: geoefend in, gewend aan en voorbereid op leven, werken en samenleven. Dit vereist verwerving van kennis en vaardigheden die als de moeite waard en bruikbaar gelden, en ontwikkeling van verscheidene gewoonten en deugden, met name ijver en zorgvuldigheid, openheid en onafhankelijkheid en zorg om algemeen belang.

Niks leerzamer dan ervaring:

Hoe leren kinderen leven, werken en samenleven? Er is niks leerzamer dan ervaring. "Experience is the best and indeed the only real teacher".

Traditionele onderwijs biedt te weinig ervaring:

Hoe zorgen we voor de nodige ervaring in de school? Niet door leerlingen passief te houden, niet door ze uit elkaar te houden, niet door ze op hun plaats te houden, niet door ze stil te houden, niet door ze lesjes uit het hoofd te laten leren, niet door ze lesjes te laten opzeggen.

In het traditionele onderwijs (begin twintigste eeuw) is weinig te ondernemen, weinig te ondervinden, weinig te bewegen, weinig te beleven, weinig te doen, dus weinig te ervaren en bijgevolg weinig te leren.

Vrijheid en socialiteit zorgen voor ervaring:

Onderwijs verbeteren betekent: voor ervaring zorgen. Hoe? Door "liberation of the pupil" en "socialization of the school". Met ander woorden: door vrijheid en socialiteit.

Vrijheid ("freedom"): de gelegenheid om het schoolwerk zelf te doen, om het zelf te organiseren (hoe, waar en wanneer) en om het op eigen tempo te doen, vooral ook om het ongestoord te doen, toegewijd en geconcentreerd.

Socialiteit ("interaction of group life" of "co-operation"): ongehinderd en ongedwongen met elkaar omgaan, werken en communiceren, in wisselende groepen, op wisselende plaatsen, met gevarieerde middelen en materialen, geen gekunstelde verhoudingen, niet te veel regels en niet te veel hiërarchie.

Historische en theoretische context

Parkhurst was niet de enige die vond dat het anders moest in het onderwijs. Begin twintigste eeuw vond bijna iedereen dat in Amerika. Het traditionele onderwijs, overgenomen uit de negentiende eeuw, was om drie redenen in diskrediet geraakt:

1. het zou niet nuttig zijn, doordat het onvoldoende voorbereide op leven, werken en samenleven;
2. het zou onvoldoende rekening houden met de leerlingen als kinderen en jeugdigen, doordat het niet aansloot en inspeelde op hun ontwikkeling, hun interesses, hun behoeften en hun verschillen onderling;
3. het zou talent ongebruikt laten, doordat het niet alle mogelijkheden van alle kinderen aansprak en tot ontwikkeling bracht.

Om deze drie redenen, afzonderlijk en samen, gold het gangbare onderwijs als ondoelmatig. Er was alom discussie over hoe het efficiënter kon en er waren ook allerlei vernieuwingen en experimenten. Parkhurst was in die tijd in Amerika één van de vele onderwijsvernieuwers en het Dalton Plan was één van de vele onderwijsexperimenten. Hoe verhield de theorie van Parkhurst zich tot andere kritische en vernieuwende theorieën?

Om ons beeld van het Dalton Plan meer reliëf te geven, vergelijken we in de volgende

hoofdstukken de theorie van Parkhurst met andere benaderingen, met name de benaderingen waarvan Parkhurst zelf schrijft dat ze erdoor beïnvloed is: die van de filosoof Emerson, de bioloog Conklin, de psycholoog Swift, de onderwijsfilosoof Dewey en de Italiaanse reformpedagoge Montessori. Omdat ze de doelmatigheid van het onderwijs zo belangrijk vindt, gaan we ook na hoe Parkhurst zich verhoudt tot Taylor en Bobbitt, de twee Amerikaanse efficiency-ideologen.